

Učiteljskemu Tovarišu!

„Učiteljski Tovariš“, ave!
Pomemben si doživel dan,
dan, zate poln časti in slave,
za vso Slovenijo krasan!...

Nastopa danes pol stoletja,
kar pod noge si pot ubral
ter pri tovariših zavetja
po mestih in vaseh iskal.

Sprejemal rad te je pod streho
tovariš star že ali mlad,
saj ti bodrilo in uteho
vsakomur si prinašal rad!

Kolegom mlajšim bil učitelj
nevtruden si, goreč in vnet;
starejšim veren tolažitelj,
ko jih pestil je zlobni svet!

Za narod, svobodo, omiko
povzdigoval si vedno glas,
koristil šoli si veliko,
boril vsekdar za nje se spas!...

Zaman ni bilo tvoje delo,
zaznava veliki se dan,
ko vse učiteljstvo veselo
za vzore tvoje gre na plan!

Svobode zora, le zasveti,
izgine beda naj iz šol,
veseli klic in srčno vneti
zaori čez goró in dol:

„Učiteljski Tovariš“, ave!
Med nas še dolgo hodi ti,
kot v mračnih, tudi v dnevih slave
prijatelj zvest nam bodi ti!...

Janko Leban.

Učiteljskemu Tovarišu k 50letnici.

Let petdeset! —
Mož resnih odposlanstvo, glej,
se bliža ti. Z gorá, dolin,
od morja so prišli, iz srca
in skrajnih domovine mej,
da za tovarištvo prevzeto
ti zlati križ priprno v spomin. —
A kaj je to?
Na tvojih prsih ni prostora
za še tak mal zaslužni križec,
saj križ pri križu se blesti
na njih. Oj, to so težki križi,
ki z nami si jih nosil ti.
Drži se jih solzá morjé,
drži se tema jih trpljenja,
drži obup se jih, gorje,
drži prekinjenega žitja
se jih rdeča, mlada kri,
drži...
In med te križe zdaj — zlato
odlike naj pripnemo ti,
da stavimo pomnik s tem sebi? —
Kovino mrtvo drugim. Roko,
jekleno pest, srce pa tebi!

Ferdo Plemič.

Agul-Refova čestitka.

Dragi „Tovariš“!

Minilo je že dokaj časa, odkar se nisem pri Tebi ogledal; kaj je temu vzrok ni treba natanko razlagati: šola, pisarna, lastni in šolski paglavci; potem pa vsakdanje sitnosti, neprijetnosti itd.

Ni čuda, če ima človek v takih razmerah rad tudi kako izpremembo. No, in tako variacijo nam pripravljaj Ti, ko izideš dne 7. januarja 1910 v slavnostni obleki. To bo res

veselja redek dan
za ves učeči stan,
ki je ostal značajan,
ker — hlimbe ni navajen.

Pa bo tudi dan veselja posebno za vas Kranjce, ki morate pogostoma reči s Sloimškom:

„Preljubo veselje, oj kje si doma,
kdo te na Kranjskem med nami pozna?“

Toda v dobi jubileja predragemu nam „Tovarišu“ pustimo tako žalostne vzdihe in postavimo pri tej priliki časten spomenik onim tovarišem in tovarišicam, ki so pripomogli svojemu narodu do milejših in jasnejših dni.

Tržaški in okoličanski Slovenci smo slavili dne 21. novembra 1909 petindvajsetletnico narodnega dela slovenske požrtvo-

valne žene — Karle Ponikvarjeve rojene Grmkove, sestre našega dragega Toneta Grmka. Ker je tudi ona bila učiteljica, je popolnoma umestno, da se ji ta skromen spomenik postavi ravno v „Tovarišu“.

kateremu zvestoba,
ne neha ji do groba.

Materialnemu spomeniku so besede, ki jih je govoril jubilarntinji na odru v „Narodnem domu“ v Trstu tovariš St. Ferluga, ki je nastopil v momentu, ko je hvaležno občinstvo s cveticami obsipalo priljubljeno slavljeno.

Govoril je:

Velecenjena gospa slavljena!

Glej, to življenje in vrvenje,
veselje to, to hrepenenje
po izobrazbi in olik!
Odkod uspehi ti veliki?
Kdo li za to se trudil je?
Med prvimi čast Tebi gre!

Pred petindvajsetimi leti,
ko bila si še med dekleti,
na odru „si“ pričela delo,
ki rodu je srce ogrelo
Za to prebila mnogo si:
Grenkosti, žalosti, skrbi.

A ljubav in zvestoba Tvoja
do roda ni se bala boja
„Naprej, k svetlobi, le navzgor!“
le to je vedno Tvoj bil vzor. —
Ti delala si in trpela
ter vroče, iskreno želela,
da prišla bi kdaj doba zlata,
ki dvigne nam, osreči brata.

Zato nekoj se napolnilo
gledališče je, da bi slavilo
preljubo svojo Dragico,
ki bi je srce zvesto
za narod svoj in ono vse,
kar dviga kvišku mu srce.

In jaz — nekdanj Tvoj sotrpín —
in kar je zbranih tu družin,
ti kličemo iz src globin:
Bog živi Karlo Ponikvar
še mnogo, mnogo let! — Na zdar!
In narod, Tvoj, ki ljubi Te,
ker si podala mu srce,
poklanja v dar Ti cvetke te
Njih vonj hvaležnosti je znak,
kličeč: V zvestobi, ljubavi enak
naj Tebi bo Slovenec vsak!

Dne 8. septembra 1909 je postavilo „Učiteljsko društvo za tolminski okraj“ skromen spomenik našemu tovarišu Andreju Volariču v rojstnem njegovem trgu — prekrasnem Kobarižu.

Kako se je slavnost vršila in izvršila v čast Kobarižu in vsemu učiteljskemu stanu, to smo vse čitali po raznih časopisih.

A da bo spomin vrlega tovariša še dolgo, dolgo živel v naših srcih, se mi zdi primerno, da objavim besede, ki jih je govoril ob odkritju spominske plošče na rojstnem domu pokojnega Volariča tovariš St. Ferluga. — Slovenijo tako-le:

„Slavček teh krasnih in jasnih gora —
naš ljubljeneč Gregorčič — pravi neke v svojih pesmih:

„Kar mož nebesa so poslala,
da večnih nas otmo grobov,
vse mati kmečka je zibala,
iz kmečkih so izšli domov.“

Res, človeški rod ima mnogo grobov,
a največ jih pozna ubogi, zatirani, a miljeni
nam narod slovenski.

On je tisti pastork, ki mu niti ljudskih
šol ne privoščijo.

Vsakdanjih skrbi in težav pa ima tudi
obilo.

Kdo pa mu pomaga vse to prenašati?
Kdo ga rešuje teh temnih, grozno zijajočih
grobov?

Odpri pesem Volaričevo! Zapo, zavisiraj jo!
Poslušaj nje mile, nežne akorde,
in uteši se ti srce, zavaja ti duša in vse
tvoje čute objame neka rahla, tajinstvena
moč.

Pesem Volaričeva je znana in se rada
poje po vsi krasni slovenski domovini! Pri-
ljubila se je prostemu narodu in omikanim
slojem. Povsod se časti s to pesmijo njega,
ki ji je bil ustvaritelj.

In mi, ki smo prišli v ta divni pla-
ninski svet, v ta krasni Volaričev rojstni
kraj, smo pokazali, da znamo častiti in sla-
viti zaslužne može!

Zato pa: Slava njegovemu spominu,
slava njegovemu osivelemu roditelju, a tudi
pričujoča hčerka in sin bodita ponosna na
svojega očeta, slava in čast zavednim Ko-
baridcem, ki svoje vredne sinove časte in
slave!

In slava zdaj, hišica, tebi naj bo,
kjer žitje Andreju je dalo nebo!
On narodu svojem zvest bil je sin
in njemu zapustil prelep je spomin;
dokler bo pesem Andreja se pela,
slovenskemu rodu bo slava donela!

In če bomo prepevali zares navduše-
nih src in v bratski slogi Volaričevo veli-
častveno skladbo „Slovenski svet ti si kra-
san“, nam zasije dan sreče!

Ker dobiš za jubilej od vseh strani
mного gradiva, želiš, dragi „Tovariš“, da
smo kolikor se da kratki; toda ko gre za
naš konvikt, nič ne škoduje malo konflikta.
Hočem namreč omeniti, da naj tisti, ki rad
žrtvuje za eno ali drugo društvo, navrže še
za konvikt nekaj! Seveda ga je treba pri-
merno za to pridobiti.

Tako sem jaz primoral prijatelja —
ko je precej segel v žep za druga dru-
štva, naj se spomni našega konvikta.

To se je zgodilo z obljubo, da „pride
še“, zato mu želim mnogo posnemačev!

A jaz na jubilejski dan
želim iskreno, da naš stan
učil bi, vzgojeval mladino
in z njo osrečil domovino!

Agul-Ref.

Nekaj spominov na pokojnega Mateja Močnika.

S pokojnim Močnikom sem se bil se-
znal slučajno. Bil je že v pokoju in je
takrat stanoval v Špitalskih ulicah. Stanoval
sem pozneje nekaj mesecev pri njem. Sta-
narine sem plačeval nekaj malega na me-
sec. Navadno pa mi je dal to pozneje na-
zaj, za zemlje, za zvezke itd. Bil sem se
prehladil in dobil hud kašelj. Pa mi reče:
„Pijte ribje olje!“ — „Pil bi ga, pa ga
nimam,“ odgovorim. — Pa mi je dal denar
za ribje olje. Taka dobrotarja pa njegovi ku-
harici ni bila po volji. Postala mi je zagri-
zena nasprotnica, in čez nekaj mesecev re-
čem Močniku: „Žal mi je, toda iti moram
drugam! Prepričam te, da ni treba, pa tudi vam
to ni ljubo.“ — „Tudi meni je žal,“ odgo-
vori, „toda kaj hočem?“ Težavno je za sta-
rega samca! Dobim staro, je sitna; dobim
mlado, je muhasta ali pa — zaljubljena. Ta
je stregla moji rajni sestri v njeni bolezni,
zato potrpi z njo.“

Odšel sem drugam, ostala pa sva tudi
pozneje prijatelja. Tudi v Koper na učiteljske
mi je večkrat poslal kak goldinar. Pozneje mi je svetoval, naj grem službovat
na Ciril-Metodovo šolo v Trst, kjer sem bil
štiri leta. Takrat mi je rekel: „Po mojem
mnenju nimamo Slovenci bolj koristne in
plemenite družbe kakor je družba sv. Cirila
in Metoda.“

Zjutraj je šel Močnik navadno v cer-
kev, potem pa na izprehod pod Tivoli ali
na Rožnik.

Okolo 9. ure je prišel domov. Potem
je kaj pisal ali pa poučeval učence, ki jim
je v šoli škripalo. Znal je dobro latinski,
zato so tudi gimnazijci zahajali k njemu.
Učil je brezplačno. Poučeval je tudi tri Boš-
njake, ki sem jih bil pripeljal iz Banjaluke.
Takrat sem ga bil spoznal.

Pisal je tudi v časopise, posebno v
„Učit. Tovariša“ in v „Slovenca“. Časih je
tudi nadomestoval „Slovenčevega“ urednika.
Seveda, takrat ni bil boj med časopisi, zla-
sti med slovenskimi, tako krvav kakor je v
sedanji dobi.“

Pridno so obiskovali Močnika tudi
siromaki. Razdal je vse. Omenim naj po-
sebe dogodek, ki sem mu bil sam priča.

Bil je mrzel zimski dan. Močnik je
stanoval v Špitalskih ulicah. Pa pride k
njemu siromašna žena srednjih let in ga
prosi: „Vdova sem, imam majhne otroke,
pa se nam prav slabo godi. Otroke zebe še
ponoči, ker nimajo dovolj odeje. Prosim, če
mi morete kaj pomagati!“ — Močnik je bil
v zadregi in reče: „Hm! Rad bi pomagal,
pa — kaj naj vam dam? Denarja nimam,
odeje pa imam sam malo.“ — Nekoliko po-
misli in se zagleda v preprogo sredi sobe.
Potem reče prosilici: „Ali bi mogli porabiti
kos preproge za odejo?“

„O, prav dobro bi bilo, gospod, samo
škoda je je“, odvrne žena. „Takole bova
naredila: Polovico preproge dobite vi, po-
lovico pa je ostane meni.“ Prereže pre-
progo čez sredo in jo da polovico ženi, ki
se ganjena zahvali in odide. Ko je kuharica
zagledala le polovico preproge na tleh, je
nekaj godrnjala. Moj ustanovalec pa mi je
pošepetal: „Gospod je tako naredil kakor
sv. Martin!“

Pokojni Matej Močnik, učitelj v Ljub-
ljani, je bil svoj čas tudi c. kr. okrajni šol-
ski nadzornik (menda za kamniški okraj).

*) Izjema je bila „Laibacher Schulzeitung“, s
katero nista bila prijatelja Močnik je pač poznal
Nemce.

Lepega poletnega dne koraka Močnik iz
Ljubljane po Dunajski cesti. Bilo je vroče.
Močnik, originalen mož, si misli: „Lepo pri-
liko imam za knajpanje.“

Ne bodi len, sede na obcestni kamen
sezuje črevlje, jih obesi na palico in vrže
čez ramo. Nekaj časa je šlo dobro, brez ne-
prilike. Pridruži pa se mu orožnik, pravi orož-
nik, s puško in bajonetom. Pa ga pobara: „Hej,
prijatelj, kam pa?“ — „Sole grem nadzoro-
vat,“ odvrne mu Močnik. — „Tako! Kdo
pa ste? se začudi orožnik. — I, kdo! Uči-
telj sem in šolski nadzornik, pa grem nad-
zorovat šole. Ali je to kaj čudnega?“ —
Orožnik ga pogleduje neverjetno in reče:
„Imate morda legitimacijo?“ — Močnik se
nasmeje in reče: „Bližava se župnišču. Tam
dobite legitimacijo, kar pojdite z menoj!“
Rečeno storjeno!

Orožnik je dobil potrebno pojasnilo.
V zadregi se je opravičeval. Močnik se je
sladko smejal.

Če je še kdaj hodil bos po veliki
cesti, tega pa ne vem.

Ivan Kiferle

Glad.

Razburjen je planil v nezakurjeno mrzlo
sobo in je sedel na stol, da je zaškripalo
pod njim. No! Čudno je, da je stol zaškri-
pal, in čudno ni, da je zaškripal. Čudno
zato, ker je bil Bogomir, ki je sedel nanj,
čudovito lahak, ni pritiskal dosti nanj, čudno
pa ni bilo, da je zaškripal zato, ker je bil
stol star in že ves črviv.

Podprl si je glavo in zamrmral:
„Kakšne oči, kakšne oči! To je bil pravi,
čisto pravi glad. Natanko tako gleda! O,
poznam njegove oči!“

Pravkar je bil na trgu. Doma v sobi
je bilo zatohlo in mrzlo, zato je šel na zrak.
Tedaj pa je zagledal pred pekovo izložbo
dečka. Izmučen, izžet mu je bil obraz kot
citrona. Kje pa je pisano, da naj bo na
vsakem obrazu, četudi je mladeničev, otroški,
pisana mladost?

In z dečkom je tajno hodil spremlje-
valec. Ta ni bil nič konkretnega, ni bil
oseba, a kazal se je na dečku vsepovsod.
Režal se je in švigal okolo inokolo dečka.
Slab, hudomušen družabnik! Bogomira je
jelo zanimati njegovo hudobno lice. Poznal
ga je sicer že precej dobro, ampak tako v
obraz mu ni še gledal kot prav ob tem tre-
nutku. Vsesal se je bil dečku v izmučeno
telo. Videl je pošast pomežikavati z belimi
očmi: Kaj nisem prijeten družabnik? Deč-
kove oči so se uprle v izložbo. Zaiskriko se
je hudobnemu spremljevalcu oko. Zašepetal
je in dražil fantove misli: „Kaj, če vzameš
peku zemljo! Zato ne bo obubožal, a ti
imaš pravico, ker si lačen. Vzem, ostavim
te potem!“

Vztrepetalo je dečku suho telo, zadr-
getala je njegova roka. „Mati, kje si?“ je
zašepetal pridružen. „Ljudje, kje ste?“ je
kričal njegov izmučeni obraz. „Pomagajte!“
je klicalo njegovo vse. Pa ni bilo ne ma-
tere ne ljudi. Nikogar sploh ni bilo.

Takrat je Bogomir jel stikati po vseh
žepih. Pomagal bi bil rad, pa sam ni ni-
česar imel. Lačen je bil sam. V tem pa je
že videl dečkovo roko, ki se je iztegnila —
postal je tat. Zbežal je tedaj domov v mrzlo,
nezakurjeno sobo, sedel na stari stol, da je
zaškripal pod njim, mislil in mrmral: „Kdo
pa je pravzaprav vzrok, da je deček postal
tat? Ali jaz, ki mu nisem imel kaj dati?“
In je izvil iz miznice svoj dnevnik in je
zapisal vanj svoj odgovor.

Kdo je kriv? Vi, ki ne poznate
usmiljenja, vi, ki ne veste, da glad
hudo de, vi ljudje, neusmiljeni
ljudje! Koliko človeških življenj
bi bilo rešenih, da vi, ki lahko po-
magate, poznate usmiljenje, da vi,
ki lahko daste, ki imate sami dosti,
veste, da glad hudo de.

Lačen sem, lačen sem! Na va-
šem pragu stoji siromak in prosi.
Težko je povedal, da je lačen, a
glad je slab družabnik. Moral je
prosit. Kaj bi ne šel potem poto-
lažen po težkem svojem potu dalje,
ko bi vi storili svojo dolžnost?
Glad hudo de! —

Bogomir se je vzdramil iz težkih misli,
zakaj na sosednji postelji je nekdo globoko
vzdihnil.

„Ivo, ali si že doma? Glej niti videl
te nisem,“ je izpregovoril. „Kaj vzdihuješ?
Videl nisi tega, kar sem videl jaz, in bodi
vesel!“

Ivo se je dvignil v postelji. „Vesel,
praviš? Kako le, povej mi, ljubi moj! Tu v
duši je nekaj! Kvišku me žene s tako čudno
silo. Razmišljam, ugibljem. Nekaj velikega
bi rad storil. Premenil bi rad v življenju to